

ROMÁK A MAGYAR TÖRTÉNETÍRÁSBAN

BIBLIOGRÁFIA ÉS DIGITÁLIS SZÖVEGTÁR

Összeállította: Binder Mátyás

Tartalom

1	Áttekintő jellegű tanulmányok	1
1.1	Kutatástörténet, historiográfia	1
1.2	Elméleti kérdések (interdiszciplinaritás, forráskritika, módszertan, fogalmi problémák).....	2
2	Történeti monográfiák	3
3	Esettanulmányok	3
3.1	Korai történet	3
3.2	Roma közösségek egyes települések, vármegyék, régiók életében.....	3
3.3	Roma etnikai és/vagy foglalkozási csoportok társadalomtörténete	5
3.4	„Cigányképek” és előítéletek (történeti) változatai.....	6
3.5	Roma közösségek és a hatalom („cigánypolitika”, politikai vagy társadalmi diszkrimináció).....	7
3.6	Pharrajimos, a roma holokauszt	8
4	Roma történelem a szomszédos államokban	8
5	Források	9
5.1	Önálló forráskiadványok	9
5.2	Kisebb-nagyobb forrásközlések	10

1 Áttekintő jellegű tanulmányok

1.1 Kutatástörténet, historiográfia

Báthory János – Pomogyi László: A történettudomány szerepe a ciganológiai kutatásokban I-II. *Kethano Drom – Közös Út*, 1993. 4-5. sz. 21-25; 6. sz. 55-60.

Binder Mátyás: "A cigányok" vagy a "cigánykérdés" története? Áttekintés a magyarországi cigányok történeti kutatásairól. *Regio*, 2009a. 20. évf. 4. sz. 35-59.

Deáky Zita – Nagy Pál: Augistini ab Hortis Sámuel és a cigányok történeti-néprajzi kutatásának kezdetei. In: Deáky Zita – Nagy Pál (szerk.): *Augistini ab Hortis Sámuel: A magyarországi cigányok mai állapotáról, különös szokásairól és életmódjáról, valamint egyéb tulajdonságairól és körülményeiről.* [1775-1776.] Györffy István Néprajzi Egyesület – Magyar Néprajzi Társaság – SZIE GTK, Budapest – Gödöllő, 2009. 5-28.

Erdős Zoltán: Értelmezés és megértés. A magyarországi cigányság korai történetének historiográfiája. *Iskolakultúra*, 2007. 11-12. sz. 129-144.

Fosztó László: Viták és irányzatok a romakutatásban. *Korunk*, 2009. 20. évf. 5. sz. 22-30.

Herrmann Antal: A nemzetközi cigány-tudós társaság. *Ethnographia*, 1903. 14. évf. 3. sz. 156.
<http://www2.arcanum.hu/ethnographia/>

Landauer Attila: Utak és problémák a magyarországi cigánykutatásban. In: Nagy Attila - Péterfi Rita (szerk.): *A feladatra készülni kell. A cigányság kulturális beilleszkedése és a közkönyvtár.* Országos Széchényi könyvtár, Gondolat kiadó, Budapest, 2004. 13-46.

1.2 Elméleti kérdések (interdiszciplinaritás, forráskritika, módszertan, fogalmi problémák)

Binder Mátyás: A „cigány–magyar” együttélés változatai a magyar történetírásban. In: Szuhay Péter (szerk.): *Távolodó világaink. A cigány-magyar együttélés változatai*. Budapest, Magyar Néprajzi Társaság, 2013. 15-24.

Csalog Zsolt: Etnikum? Faj? Réteg? Adalékok a „cigányság” fogalmához. *Világosság*, 1973.14. évf. 1. sz. 38–44.

Dupcsik Csaba: A magyarországi cigány-kutatások cigányképe. In: Neményi Mária – Szalai Júlia (szerk.): *Kisebbségek kisebbsége. A magyarországi cigányok emberi és politikai jogai*. Budapest, Új Mandátum, 2005. 255-282.

Havas Gábor: A cigány közösségek történeti típusairól. In: Vajda Imre (szerk.): *Periférián. Roma szociológiai tanulmányok*. Nyíregyháza, Ariadne Kulturális Alapítvány, 1997. 90-108. http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_nemzetisegek/romak/periferian_roma_sociologiai_tanulmanyok/index.htm (megvan a nyomtatott példány is, Medvetánc)

Karsai László – Soós István: Cigányok, történelem, valóság. *Élet és Irodalom*, 1987. 19. sz. 10.

Katona Csaba: A Departamentum Zingarorum működésének forrásai a Magyar Országos Levéltárban. In: Márfi Attila (szerk.): *Cigánysors. A cigányság történeti múltja és jelene*. I. Pécs, 2005. 45-49.

Kovalcsik Katalin – Réger Zita: A tudomány mint naiv művészet. *Kritika*, 1995. 24. évf. 2. sz. 31-32.

Majtényi György: Állami segítség vagy erőszakos asszimiláció? Az 1945 utáni roma történelem forrásairól és értelmezéséről. In: Márfi Attila (szerk.): *Cigánysors. A cigányság történeti múltja és jelene*. I. Pécs, 2005. 121-132.

Nagy Pál: „Gádzsósodás–cigányosodás” Akkulturáció és parasztosodás a cigányok magyarországi történetében. *Amaro Drom*, 2007. 17. évf. 2. sz., 21–22.

Nagy Pál: A magyarországi cigányság történeti kutatásának aspektusai. (A NEKH és a MTA TTI Műhelybeszélgetésén elhangzott előadás bővített változata.) 1997. www.archiv.meh.hu/nekh/Magyar/nagyp.htm

Nagy Pál: Cigány csoportok és együttélési modellek változásai a Kárpát–medencében a 15–20. században. In: *Romák a történelemtanításban. Történelemtanárok 17. országos konferenciája*. Budapest, Történelemtanárok Egylete, 2008. 35-50.

Nagy Pál: Előszó. In: Landauer Attila – Nagy Pál (szerk.): *Írások a magyarországi beásokról*. Gödöllő, Szent István Egyetemi Kiadó, 2009. 5–13.

Oblath Márton: A „cigány” kategória diszkurzív és történeti konstrukciója. *Anthropolis* 2006. 3. évf. 1. sz. 51-60.

Szomszéd András: A cigánysággal kapcsolatos összeírások és státutumok forrásértéke a 17. század második felétől a 19. század közepéig. In: Á. Varga László (szerk.): *Rendi társadalom – polgári társadalom 1. Társadalomtörténeti módszerek és forrástípusok*. Salgótarján, 1986. 27-35.

Tóth Péter: Gondolatok a cigányok magyarországi történetéről és annak forrásairól. In: Gémes Balázs (szerk.): *Pillanatképek a romák múltjából*. Romológiai Kutatóintézet, Szekszárd, 1998. 37-44.

Várad János: A cigány fogalmának definiálása a 19. század második felében. *E-tudomány*, 2010. 8. évf. 4. sz.

2 Történeti monográfiák

Dupcsik Csaba: *A magyarországi cigányság története. Történelem a cigánykutatások tükrében, 1890–2008.* Budapest, Osiris, 2009.

Karsai László: *A cigánykérdés Magyarországon 1919-1945. Út a cigány Holocausthoz.* Cserépfalvi Könyvkiadó, Budapest, 1992.

Majtényi Balázs – Majtényi György: *Cigánykérdés Magyarországon 1945-2010.* Budapest, Libri Kiadó, 2012.

Nagy Pál: *„Fáraó népe” A magyarországi cigányok korai története (14-17. század).* Pécs, PTE BTK Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, 2004.

Nagy Pál: *A magyarországi cigányok a rendi társadalom korában.* Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola Kiadója, Kaposvár, 1998.

Pomogyi László: *Cigánykérdés és cigányügyi igazgatás a polgári Magyarországon.* Osiris-Századvég, Budapest, 1995.

Purcsi Barna Gyula: *A cigánykérdés „gyökeres és végleges megoldása.” Tanulmányok a XX. századi „cigánykérdés” történetéből.* Csokonai, Debrecen, 2004.

Tóth Péter: *A magyarországi cigányság története a feudalizmus korában.* Bölcsész Konzorcium. Pécs, 2006.

3 Esettanulmányok

3.1 Korai történet

Landauer Attila: Adalékok a beás cigányság korai történetéhez. In: Landauer Attila– Nagy Pál (szerk.): *Írások a magyarországi beásokról.* Gödöllő, SZIE-GTK – CNTE, 2009. 79-95.

Landauer Attila – Nagy Pál: A Müncheni sorok Barátság, 2010. 17. évf. 1. sz. 6330.

Tóth Péter: A cigányok megjelenése a középkori Magyarországon. In: Márfi Attila (szerk.): *Cigánysors. A cigányság történeti múltja és jelene. I.* Pécs, 2005. 15-19.

Tóth Péter: Kóborlás és letelepedés. A magyarországi cigányok feudális kori történetéhez. In: Faragó Tamás (szerk.): *Magyarország társadalomtörténete a 18-19. században.* Budapest, Dico – Új Mandátum, 2004. 371-378.

3.2 Roma közösségek egyes települések, vármegyék, régiók életében

Bagi Gábor: Cigányok a Jászságban 1768-ban. In: Pető László (szerk.): *Jászsági Évkönyv,* Jászberény, 1996. 96-120.

Bódi Zsuzsanna: A Pest megyei cigányok 1768. évi összeírása. In: Novák László (szerk.): *Néprajzi tanulmányok Ikvai Nándor emlékére II.* Szentendre, 1994. 285-311.

Bódi Zsuzsanna: Egy 18. századi magyarországi cigány összeírás. In: uő. (szerk.): *Romanothon. Cigány Néprajzi Tanulmányok 13.* Budapest, Magyar Néprajzi Társaság, 2004. 25-52.

Csurgai Horváth József: Székesfehérvár és a romák a 17. századtól a 20. századig. In: Gémes Balázs (szerk.): *Pillanatképek a romák múltjából.* Romológiai Kutatóintézet, Szekszárd, 1998. 92-101.

Dominkovits Péter: Cigányösszeírások Sopron vármegyében, a 18. század második felében. In: *Cigánysors. A cigányság történeti múltja és jelene. I.* Pécs, 2005. 51-69.

- Dominkovits Péter: Ellentétek közepében: cigányok a felsőbüki közbirtokosok konfliktusában a 18. század derekán. In: Márfi Attila (szerk.): *Cigánysors. A cigányság történeti múltja és jelene. II.* Pécs, 2009. 23-34.
- Durst Judit: "Az biztos, hogy ebben a faluban senki nem lesz hajléktalan" - A lakáshelyzet változása a láposi cigányoknál (1850-2004). *Beszélő*, 2004. 9. évf. 11. sz. 58.
- Füzes Miklós: A cigányügy Baranyában (1957-1990). In: Márfi Attila (szerk.): *Cigánysors. A cigányság történeti múltja és jelene. I.* Pécs, 2005. 133-143.
- Hazag Ádám: Adalékok a 18. századi Magyarország cigányságának életéről a Szepes vármegyei cigányösszeírás tükrében. In: *A Herman Ottó Múzeum évkönyve*, 2005. 44. évf. 227-236.
- Hazag Ádám: Adatok Gömör és Torna vármegye cigányságának életéről, az 1768. évi cigány-összeírások tükrében. In: *A Herman Ottó Múzeum évkönyve*, 2004. 43. évf. 419-434.
- Hazag Ádám: Borsodi források cigányokról a 18. század második felében. In: *A Herman Ottó Múzeum évkönyve*, 2009. 48. évf. 97-108.
- Hazag Ádám: Cigányösszeírások statisztikai elemzése az északkelet-magyarországi régióban. In: *A Herman Ottó Múzeum évkönyve*, 2008. 47. évf. 802-813.
- Hógye István: Adatok a Zemplén megyei cigányság XVII—XVIII. századi történetéhez. In: *A Miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei* 22. Miskolc, 1984.
- Hudi József: Adatok Veszprém megye cigányságának a XVIII-XIX. századi történetéhez. In: Gémes Balázs (szerk.): *Pillanatképek a romák múltjából*. Szekszárd, Romológiai Kutatóintézet, 1998. 102-107.
- Iványosi-Szabó Tibor: Adatok a cigányok kecskeméti történetéhez (1596-1850) In: Iványosi-Szabó Tibor (szerk.): *Bács-Kiskun megye múltjából. XII.* Kecskemét, 1993. 6-55.
- Karacs Zsigmond: Földesi cigány családtörténetek. In: Deáky Zita – Nagy Pál (szerk.): *A cigány kultúra történeti és történeti kutatása a Kárpát-medencében*. Budapest – Gödöllő, MNT – SZIE GTK, 2010. 249-278.
- Kardos Ferenc: Források és adatok a cigány közösségekről a 18. századi Zalából. In: uő: „*Veszédelmes babok között látszatik életünk forogni*” *Források a zalai cigányság 18. századi történetéhez*. Zalaegerszeg, Zala Megyei Levéltár, 2008. 9-34.
- Kardos Ferenc: Integrációs és asszimilációs kérdések a 18. századi Zalában – egy zalai forráskötet kapcsán. In: Deáky Zita – Nagy Pál (szerk.): *A cigány kultúra történeti és történeti kutatása a Kárpát-medencében*. Budapest – Gödöllő, MNT – SZIE GTK, 2010. 225-235.
- Kiss András: Források és adatok a kolozsvári cigányok 16-19. századi történetéhez. *Korunk*, 1990. 1. évf. 7. sz. 888-896.
- Ladányi János - Szelényi Iván: Adalékok a csenyétei cigányság történetéhez. In: Horváth Ágota – Landau Edit – Szalai Júlia (szerk.): *Cigánynak születni. Tanulmányok, dokumentumok*. Budapest, Új Mandátum, 2000. 507-530.
- Mészáros László: A hódoltsági latinok, görögök és cigányok történetéhez. 16. századi oszmán török szórványadatok. *Századok*, 1976. 3. sz. 474-489.
- Mészáros László: Bács-Kiskun megye cigányságának történetéhez. Az 1768-as cigányösszeírás népességstatisztikai-demográfiai adatai. In: Iványosi-Szabó Tibor (szerk.): *Bács-Kiskun megye múltjából. I.* Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Levéltár, 1975. 133-168.
- Molnár István Gábor: A régi Újpest cigányai. Az újpesti cigányság története. In: Szuhay Péter (szerk.): *Távolodó világaink. A cigány-magyar együttélés változatai*. Budapest, Magyar Néprajzi Társaság, 2013. 27-39.

Móro Mária Anna: Mária Terézia cigány-rendeletei és a Baranya megyei cigányösszeírások. 1775-1779. In: *Baranyai Helytörténetírás*. Pécs, Baranya Megyei Levéltár, 1979. 205-301.

Nagy Pál: Civitas Zingarorum. *Amaro Drom*, 2000. 10. évf. 8. sz., 26–28.

P. Kovács Melinda: Cigányok Egerben a XVIII. században. In: Csiffáry Gergely (szerk.): *Historia est... Írások Kovács Béla köszöntésére*. Eger, Heves megyei Levéltár, 2002. 279-287.

Perger Gyula: Cigánykovácsok Győr megyében. A győri iszkápások. In: Domonkos Ottó (szerk.): *Arrabona – Múzeumi közlemények 34*. 1995. 269–319.

Perger Gyula: Elkülönülés és közeledés. In: Deáky Zita - Nagy Pál (szerk.): *A cigány kultúra történeti és néprajzi kutatása a Kárpát-medencében (Cigány néprajzi tanulmányok, 15.)* Budapest - Gödöllő, Magyar Néprajzi Társaság, SZIE GTK, 2010. 181-194.

Szomszéd András: A nógrádi cigányság története az összeírások tükrében (17. sz. második felétől a 19. sz. közepéig). In: *A Nógrád megyei Múzeumok Évkönyve. XIII.* Salgótarján, 1987. 157-207.

Szomszéd András: A nógrádi letelepedett cigányság foglalkoztatási viszonyai 1820-1850. In Gémes Balázs szerk. *Pillanatképek a romák múltjából*. Szekszárd, Romológiai Kutatóintézet, 1998. 20-36.

Tóth Péter: Cigányok Miskolcon a 18. század közepén. In: Veres László – Viga Gyula (szerk.): *A Herman Ottó Múzeum évkönyve. XXX-XXXI*. Miskolc: Herman Ottó Múzeum, 1993. 205-215.

Türke Gábor: Romák helyzete Pest-Pilis-Solt vármegyében a XVIII. században. In: Tóth Judit (szerk.): *Tanulmányok Pest megye múltjából IV*. 2012. 69-84.

3.3 Roma etnikai és/vagy foglalkozási csoportok társadalomtörténete

Bódi Zsuzsanna: Fémműves cigányok Magyarországon. In: Bódi Zsuzsanna (szerk.): *Cigány Néprajzi Tanulmányok 2*. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, 1994. 107-121.

Deáky Zita – Nagy Pál: Cigány katonák a második világháborúban és 1956-ban. In: Ilyés Sándor – Keszeg Vilmos (szerk.): *Krizsa János Néprajzi Társaság Évkönyve 16. Az eltűnt katona*. Kolozsvár: Kriza János Néprajzi Társaság, 2008. 103-115.

Katona Csaba: „Egyik csárdást a másik után kelle lerángatni hegedűjükről” Cigányzenészek a 19. századi Balatonfüreden. In: Márfi Attila (szerk.): *Cigánysors. A cigányság történeti múltja és jelene. I.* Pécs, 2005. 171-188.

Majtényi György: Mesterség és identitás Cigány szegkovácsok küzdelme az államosító hatalommal a magyarországi szocializmusban. In: Nagy Zoltán - Szulovszky János (szerk.): *A vasművesség évezredei a Kárpát-medencében*. Szombathely, 2009. 227-230.

Máté Mihály: Abroszárusok - A colári cigányokról, Magyarország legkisebb cigány csoportjáról. *Beszélő*, 2009. 14. évf. 10. sz. 50-61.

Máté Mihály: Házalókereskedő cigányok: colárik a Dél-Dunántúlon. In: Szuhay Péter (szerk.): *Távolodó világaink. A cigány-magyar együttélés változatai. Cigány Néprajzi tanulmányok 16*. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, 2013. 157-177.

Mészáros Ádám: A beás cigányok korai története és megtelepedésük Barcson. In: uő. (szerk.): *Gyökerek. A Dráva Múzeum tanulmánykötetete*. Barcs, Dráva Múzeum, 2007. 41-77.

Nagy Pál: „Kicsinségemben elszakattam” Cigány közösség, szocializáció és gyermekors Magyarországon a 16-19. században. *Romapage*, 2003. (Eredeti megjelenés: *Educatio*, 1999. 2. sz.)

Nagy Pál: Források és adatok cigányok katonáskodásának történetéhez a 19. század első feléből. In: Ilyés Sándor – Keszeg Vilmos (szerk.): *Krizsa János Néprajzi Társaság Évkönyve 16. Az eltűnt katona*. Kolozsvár: Kriza János Néprajzi Társaság, 2008. 79-95.

Nagy Pál: Levágott ujjak, megsebzett arcok. Magyarországi cigány emberek különös testi jegyei a 18-19. században. In: Forray R. Katalin (szerk.): *Romológia – Ciganológia*. Budapest – Pécs, Dialóg Campus, 2000. 89-126.

Tóth Péter: A cigányok és környezetük kapcsolatai a 18. századig. In: Deáky Zita – Nagy Pál (szerk.): *A cigány kultúra történeti és történeti kutatása a Kárpát-medencében*. Budapest – Gödöllő, MNT – SZIE GTK, 2010. 215-223.

Tóth Péter: A varázsló cigányasszony a XVIII. századi forrásokban. In: Dobrosy István (szerk.): *Borsod-Abaúj-Zemplén megye Levéltári Évkönyve, XII–XIII*. Miskolc, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár, 2005. 61-68.

Tóth Péter: Cigány nyelvi és foglalkozási csoportok a 17-18. században. In: Márfi Attila (szerk.): *Cigánysors. A cigányság történeti múltja és jelene. II*. Pécs, 2009. 15-20.

Zsupos Zoltán: Az erdélyi aranymosó cigányok 1783-as összeírása. *Néprajzi Értesítő* LXVII-LXX. 1988. 129–193.

Zsupos Zoltán: *Az erdélyi sátoros taxás és aranymosó fiskális cigányok a 18. században. Cigány néprajzi tanulmányok. 4-5*. Budapest, Magyar Néprajzi Társaság, 1996.

Zsupos Zoltán: Az erdélyi sátoros taxás fiskális cigányok nevei a 18. században. In: Bódi Zsuzsanna (szerk.): *Az I. Nemzetközi Cigány Néprajzi-, Történeti-, Nyelvészeti és Kulturális Konferencia előadásai. Cigány néprajzi tanulmányok 2*. Budapest, Magyar Néprajzi Társaság, 1994. 186–194.

3.4 „Cigányképek” és előítéletek (történeti) változatai

Binder Mátyás: Változatosság és állandóság. Cigányok/romák és etnikai előítéletek Magyarországon. In: Juhász József – Krausz Tamás (szerk.): *Az új nemzetállamok és az etnikai tisztogatás problémája Kelet-Európában 1989 után*. Budapest, L'Harmattan – ELTE BTK. 2009b. 170-190.

Görög Veronika: Előítéletes gondolkodás és folklór. A cigány alakja a magyar és az európai népi szövegekben. In: Kovalcsik Katalin (szerk.): *Tanulmányok a cigányság társadalmi helyzete és kultúrája köréből*. Budapest, BTF-IFA-MKM, 2001. 53-66.

Hajdú Lajos: A honti emberevő per. *Rubicon*, 1996. 6. sz. 12-14.

Nagy Pál: "Cigánykannibalizmus": önvád és metafora. Szepsi a cseh-magyar impériumváltás árnyékában, 1927-1940. *Századvég*, 2009. 14. évf. 53. sz. 99-132.

Nagy Pál: Az emberevési vád mítosza és valósága. A kassai „emberevő” per (1929). In: Cserti Csapó Tibor: *„Tízéves a romológia” – PTE BTK Romológia és Nevelésszociológia Tanszék konferenciája. Konferenciakötet*. Pécs, PTE BTK NTI, 2008. 97-126.

Perger Gyula: „A czengár népfaj” Xántus János ifjúkori tanulmánya [1847]. In: Gémes Balázs (szerk.): *Pillanatképek a romák múltjából*. Romológiai Kutatóintézet, Szekszárd, 1998. 136-147.

Polyák Laura: Cigányok Mucsáról. Az élclapi karikatúrák cigányképe. *Beszélő*, 2002. 7. évf. 7-8. sz. 89.

Puskás Péter – Végh József: *Előítélet és vérpad. Az „emberevő” cigányok pere*. Vác, Mikszáth Kiadó, 1998.

Tamás Ágnes: Nemzetiségi sztereotípiák a 19. század második felének magyar élclapjaiban. In: T. Litovkina Anna – Barta Péter – Hidasi Judit (szerk.): *A humor dimenziói*. Budapest, Tinta Kiadó, 2010. 201–208.

3.5 Roma közösségek és a hatalom („cigánypolitika”, politikai vagy társadalmi diszkrimináció)

Bana József: A helyzet fokozódik – Lakatosék az államszocializmus időszakában. In: Márfi Attila (szerk.): *Cigánysors. A cigányság történeti múltja és jelene. II.* Pécs, 2009. 113-115.

Bana József: A vándorcigányok letelepítése, építkezése a 18. század közepétől a 20. század közepéig. In: Cseri Miklós (szerk.): *A Kisalföld népi építésze - A Győrött 1993. május 24-25-én megrendezett konferencia anyaga*. Szentendre-Győr, Szabadtéri Néprajzi Múzeum-Xantus János Múzeum, 1994. 301-328.

Bana József: Győr cigánypolitikája a második világháborúig. In: Gémes Balázs (szerk.): *Pillanatképek a romák múltjából*. Romológiai Kutatóintézet, Szekszárd, 1998. 123-135.

Bana József: Győr város kísérletei a cigányok megrendszabályozására 1746-ban. In: Márfi Attila (szerk.): *Cigánysors. A cigányság történeti múltja és jelene. I.* Pécs, 2005. 33-38.

Bársony János: Romák sorsa az 1940-es évek második felében Magyarországon. *Múltunk*, 2008. 53. évf. 1. sz. 222-256.

Bernáth Gábor: *Kényszermosdatások cigánytelepeken. (1940–1985)*. Roma Sajtóközpont, Budapest, 2002.

Hajnáczky Tamás: „Karhatalommal a cigánytelepekért” *Kritika*, 2013. 42. évf. 7-8. sz. 30-31.

Hajnáczky Tamás: A tibolddaróci barlanglakások felszámolása avagy nem cigányok a CS-lakás programban. *Valóság*, 2013. 56. évf. 10. sz. 80-89.

Haller István: Romalincselések Romániában. *Regio*, 1999. 10. évf. 1. sz. 178-193.

Karsai László: Cigány katonai munkaszázadok Magyarországon 1944-1945-ben. *Hadtörténeti Közlemények*, 1991. 104. évf. 2. sz. 157-166.

Kovats, Martin: A Jó, a Rossz és a Csúf. A romapolitika három arca Magyarországon. *Eszmélet*, 1996. 8. évf. 32. sz. 132–153.

Majtényi Balázs– Majtényi György: Állami romapolitikák. *Pro Minoritate*, 2005. 3. sz., 69–109.

Márfi Attila: Cigánysors, cigánykérdés; a vályogtelepek felszámolása Baranyában a tanácskorszak idején. In: Majtényi György – Szabó Csaba (szerk.): *Rendszerváltás és Kádár-korszak*. Budapest, Kossuth Kiadó, 2008. 339-353.

Márfi Attila: Pécsi cigánykolóniák a tanácskorszakban. (1950-1990). In: Márfi Attila (szerk.): *Cigánysors. A cigányság történeti múltja és jelene. I.* Pécs, 2005. 145-156.

Mikó Zsuzsanna: Cigánykaraván a jog szorításában az 1950-es években. In: Márfi Attila (szerk.): *Cigánysors. A cigányság történeti múltja és jelene. II.* Pécs, 2009. 135-140.

Mikó Zsuzsanna: Egy per anatómiája. *Múltunk*, 2011. 4. sz. 55-67.

Nagy Pál: Cigány foglalkoztatás-politika Szabolcs-Szatmár megyében (1951-1956). *Regio*, 2009a. 20. évf. 4. sz. 82-118.

Nagy Pál: Szabolcs-Szatmár megye cigány népességének foglalkoztatásai helyzete 1957-ben. In: Deáky Zita – Nagy Pál (szerk.): *A cigány kultúra történeti és történeti kutatása a Kárpát-medencében*. Budapest – Gödöllő, MNT – SZIE GTK, 2010. 307-344.

Purcsi Barna Gyula: Fekete személyi igazolvány és munkatábor. Kísérlet a cigánykérdés „megoldására” az ötvenes évek Magyarországon? *Beszélő*, 2001. 6. évf. 6. sz. 26.

Sághy Erna: Cigánypolitika Magyarországon az 1950-1960-as években. *Múltunk*, 2008. 1. sz. 273-308.

Sóber Péter: A Bács-Kiskun megyei cigányság integrálása a szocializmus korai időszakában (1946-1965) In: Gyenesi József (szerk.): *Bács-Kiskun megye múltjából. Évkönyv XXIII.* Debrecen, 2009.

Soós István: Cigányper Sopronban. Adalékok Sopron és a cigányság XVIII. századi kapcsolatához. *Soproni Szemle*, 1987. 225-237, 320-329.

Soós István: Kísérlet a magyarországi cigánykérdés megoldására. Az 1792/93. évi országgyűlési politikai-közigazgatási bizottság cigányügyi munkálatai. In: Draskóczy István (szerk.): *Scripta Manent.* Budapest, ELTE BTK, 1994. 237-245.

Tóth Péter: Borsod vármegye tervezete a cigányok szabályozására 1784-ből. In: *A miskolci Herman Ottó Múzeum közleményei 26.* Miskolc, Herman Ottó Múzeum, 1989a. 63-67.

Tóth Péter: Mária Terézia cigánypolitikája. In: Márfi Attila (szerk.): *Cigánysors. A cigányság történeti múltja és jelene. I.* Pécs, 2005. 39-44.

3.6 Pharrajimos, a roma holokauszt

Bana József: Adalékok a roma holocaust jogi hátteréhez. In: Márfi Attila (szerk.): *Cigánysors. A cigányság történeti múltja és jelene. I.* Pécs, 2005. 111-120.

Bódi Zsuzsanna (szerk.): *Soha többé... Visszaemlékezések a holokausztra.* Budapest, MNT, 2000.

Dupcsik Csaba: „...itt az alkalom a kivégzésükre” (A roma holokausztról) *Holmi*, 2006. 18. évf. 6. sz. 824-832.

Purcsi Barna Gyula: Cigányellenes javaslatok és razziaák Pest megyében Endre László alispánsága idején (1928, 1939-1944.) In: Bársony János – Daróczi Ágnes (szerk.): *Pharrajimos. Romák sorsa a holocaust idején.* L'Harmattan, Budapest, 2004. 35-59.

Szita Szabolcs (szerk.): *A cigányság a második világháború idején (1939-1945)* Budapest, Velcsov Bt. 2002.

Szuhay Péter: A holocausttól a pharrajimosig. Egy szemünk előtt kialakuló rítus, mint a romák történelmének metaforája. *Élet és Irodalom*. 2005. 49. évf. 46. sz.

Ury János: A várpalotai és Inota-Grábler tói cigány tömeggyilkosságok története 1945. január végén. In: Bársony János – Daróczi Ágnes (szerk.): *Pharrajimos. Romák sorsa a holocaust idején.* L'Harmattan, Budapest, 2004. 60-67.

Vidra Zsuzsanna: A roma holokauszt narratívái. *Regio*, 2006. 16. évf. 2. sz. 111-129.

4 Roma történelem a szomszédos államokban

Achim, Viorel: *Cigányok a román történelemben.* Budapest, Osiris, 2001.

Apor Péter: Cigányok tere: kísérlet a kommunista romapolitika közép-kelet-európai összehasonlító értelmezésére, 1945–1961. *Aetas*, 2009. 24. évf. 2. sz. 69-86.

Bánszky Mária: Szerbiai cigány kutatások – kutatástörténeti áttekintés In: Bódi Zsuzsanna (szerk.): *Cigány néprajzi kutatások Közép- és Kelet-Európában.* Budapest, Magyar Néprajzi Társaság, 2001. 33-35.

Jurová, Anna: A szlovákiai romák Csehszlovákiában az 1945 és 1947 közötti időszakban. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 2008. 10. évf. 1. sz. 95–124

Jurová, Anna: Cigányok–romák Szlovákiában 1945 után. *Regio*, 1996. 7. évf. 2. sz. 35–56.

Mann, Arne B.: A szlovákiai romológiai kutatások áttekintése. In: Prónai Csaba (szerk.): *Lokális cigány közösségek Gömörben. Identitásváltozatok marginalitásban*. Budapest, MTA ENKI, 2005. 7–20.

Szilágyi Imre: A romák Szlovéniában. *Regio*, 1996. 7. évf. 2. sz. 81-96.

5 Források

5.1 Önálló forráskiadványok

Augistini ab Hortis Sámuel: *A magyarországi cigányok mai állapotáról, különös szokásairól és életmódjáról, valamint egyéb tulajdonságairól és körülményeiről. [1775-1776.]* Budapest-Gödöllő, Györffy István Néprajzi Egyesület – Magyar Néprajzi Társaság – SZIE GTK, 2009.

Bársony János (szerk.): *Pharrajimos. 2. Képek, dokumentumok*. L'Harmattan, Budapest, 2004.

Füzes Miklós – Márfi Attila – Rozs András – Vörös Huba (szerk.): *Dokumentumok a baranyai cigányság történetéből*. Pécs, Baranya Megyei Levéltár, 2005.

Füzes Miklós – Márfi Attila (szerk.): *Dokumentumok a pécsi cigányság történetéből (1959-1990)*. Pécs, Baranya Megyei Levéltár, 2003.

Herrmann Antal: *A Magyarországon 1893. január 31-én végrehajtott cigányösszeírás eredményei. Magyar Statisztikai Közlemények*. Budapest, Athenaeum R. Társulat, 1895.

Kardos Ferenc (szerk.): „*Veszedelemes habok között látszatik életünk forogni*” Források a zalai cigányság 18. századi történetéhez. Zalaegerszeg, Zala Megyei Levéltár, 2008.

Kereskényiné Cseh Edit (szerk.): *Források a Békés megyei cigányság történetéhez. Dokumentumok a Békés Megyei Levéltárból (1768-1987)*. Gyula, Békés Megyei Levéltár, 2008.

Mezey Barna (szerk.): *A magyarországi cigánykérdés dokumentumokban 1422-1985*. Budapest, Kossuth, 1986.

Nagy Pál (szerk.): „*Ugyanolyanok, mint mindenki más ember*”. *Válogatás a szabolcs-szatmár megyei cigányság történetének forrásaiból (1951-1961)*. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár – Szent István egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Nyíregyháza – Gödöllő, 2010.

Nagy Pál (szerk.): *Források a magyarországi cigányság történetéből (1758-1999)*. Gödöllő, Emberi Erőforrások Fejlesztése Alapítvány, 2011.

Nagy Pál: *Cigánypercek a Dél – Dunántúlon. 1796 – 1847*. Szekszárd, Romológiai Kutatóintézet, 2001.

Nagy Pál: *Cigánypercek Magyarországon (1758-1787)*. Szekszárd, Romológiai Kutatóintézet, 2003.

Nagy Pál: *Cigánypercek Magyarországon I. rész. Korai percek (1506/1534 - 1715)*. Pécs, PTE BTK Romológia Szeminárium, 2000.

Nagy Pál: *Cigánypercek Magyarországon II. rész. (1715-1758)*. Pécs, PTE BTK, Romológia Tanszék, 2002.

Nagy Pál: *Források a siklósi cigányok múltjából (1721-1830)*. Szekszárd, Romológiai Kutatóintézet, 2003.

Soós István (szerk.): *József főherceg cigány levelezése*. Szekszárd, Romológiai Kutatóintézet, 2000.

5.2 Kisebb-nagyobb forrásközlések

Albert Ernő: *Szabad madár. Háromszéki cigányoktól gyűjtött népköltészet és levéltári okmányok*. Sepsiszentgyörgy, Charta Kiadó, 2000. 147-220.

Albert Ernő: *Sír az út előttem. Háromszéki cigányoktól gyűjtött népköltészet és levéltári okmányok*. Sepsiszentgyörgy, Albert Kiadó, 2001. 110-177.

Benda Kálmán: Almásy Ignác jászkun főkapitány rendelete 1782-ből a cigányok viseletéről. *Ethnographia* L. 1939. 167-168.

Benda Kálmán: Révay Péter ajánlólevele Gáspár vajda és népe számára 1608-ból. *Ethnographia* LXXXII 1971. 3. 425-426.

D. Szakács Anita: Munczy Béla cigányprímás első világháborús frontnaplói (1916-1917). In: Márfi Attila (szerk.): *Cigánysors. A cigányság történeti múltja és jelene. II.* Pécs, 2009. 91-95.

Cigányok. In: Füzes Miklós (szerk.): *Nemzetiségi ügyek dokumentumai Baranyában 1945-1950. Tanulmányok és források Baranya megye történetéből*. Baranya Megyei Levéltár, Pécs, 2002. 109-203.

Csóti Csaba: A Kaposvár, Hold utcai cigánybíró nyilvántartásának tanúságai (forrásismertetés). In: Márfi Attila (szerk.): *Cigánysors. A cigányság történeti múltja és jelene. II.* Pécs, 2009. 97-104.

Feitl István: A cigányság ügye a napirendről lekerült. Előterjesztés az MDP Politikai Bizottsága számára 1956 áprilisából. *Múltunk*, 2008. 1. sz. 257-272.

Hajnáczy Tamás: Az 1961-es párthatározat margójára. Dokumentumok az MSZMP KB PB 1961. június 20-án kiadott határozatának Borsod-Abaúj-Zemplén megyei végrehajtásáról. *Múltunk*, 2013. 1. sz. 237-272.

Herrmann Antal: A cigányok megtelepítéséről. *Ethnographia* IV. 1893. 94-107.

Illéssy János (közread.): A cigányok történetéhez. Gróf Nádasdy Ferencz pátense. *Ethnographia* IV. 1893. 157.

Jelentés a fővárosban élő és dolgozó cigányok helyzetéről (1981). In: Sipos András – Donáth Péter (szerk.): *A nagy válságtól "a rendszerváltásig" Szöveggyűjtemény Budapest történetének tanulmányozásához II. kötet 1930-1990*. Budapest, 2000. 539-547.

József főherceg: Az ónodi várhoz tartozó cigány jobbágyok összeírása. *Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle*, 1895. 121-123.

Kardos Ferenc: Adatok a Zala megyei cigányok történetéhez a XVIII. századból. In: Rózsa Miklós (szerk.): *Nagykanizsa első okleveles említésének 750. évfordulója alkalmából rendezett helytörténeti-történettudományi konferencia előadásai*. Nagykanizsa, 1995. 77-81.

Kovács János 1895. A cigányok Szegeden I–III. *Ethnographia* 6 (3): 187–198; 6(4): 280–288; 6(5–6): 388–393.

Lehoczy Tivadar: A munkácsi cigányok. *Ethnographia*, XVI. 1905. 146-150.

Lukinich Imre: Adatok hazai cigányaink történetéhez. *Ethnographia* XVI 1905. 372-374.

Márfi Attila: Válogatott tanácsi dokumentumok a pécsi cigányügyi albizottság rövid működéséről. In: Márfi Attila (szerk.): *Cigánysors. A cigányság történeti múltja és jelene. II.* Pécs, 2009. 141-160.

Novák Veronika: Cigány oklevelek és kiváltságlevelek az Esterházy család levéltárában. In: Bódi Zsuzsanna (szerk.): *Romanothan. Cigány Néprajzi Tanulmányok 13.* Budapest, Magyar Néprajzi Társaság, 2004. 7-23.

Perger Gyula: Czigány Béla gyűjtési beszámolója a győrújvárosi szegkovácsokról. *Arrabona - Múzeumi közlemények*, Győr, 2003. 41. évf. 1-2. sz.

Perger Gyula: Egy kóbor cigányok ügyében lefolytatott per néprajzi tanulságai. In: Márfi Attila (szerk.): *Cigánysors. A cigányság történeti múltja és jelene. I.* Pécs, 2005. 71-106.

Tóth Péter: Cigányok a XVIII. századi Somogyban. In: Kanyar József: *Harminc nemzedék vallomása Somogyról. Történelmi olvasókönyv.* Kaposvár, Somogy Megyei Levéltár, 1989b. 139-143.

Tóth Péter: Csalta-e cigány asszonnyal a feleségét Bellény Zsigmond? Egy pertöredék és tanulsága. In: *Tanulmányok az 50 éves Bana Jócó tiszteletére.* Győr, 2006. 161-167.

Tóth Péter: Az 1768. évi cigányösszeírás a Jászságban [forrásközlés] In: *Zounuk, a Szolnok Megyei Levéltár évkönyve*, 2011. 26. sz. 443-464.